

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 1106 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta‘sirini tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta‘minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta‘minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta‘sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta‘minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta‘lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining V.Z. Vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	148
Kamola Xaydarova	
"Sibir daryolarining burilishi" loyihasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqto'v Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bexzod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini "yashil" iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "yashil investitsiyalar" dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlilikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	

“Deviant xulq-atvorli o‘smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o‘g‘li, Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	
Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o‘zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta’siri	270
Masharipov Rasulbek Jo‘rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo‘nalishlari	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O‘zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi	277
Adilov Zuxriddin Marip o‘g‘li	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o‘zgarish tendensiyalari	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi	286
Po‘latov Abdulloh Xolxo‘jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана)	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta‘limida qo‘llanilishi	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o‘g‘li	
Sun‘iy intellektlar yordamida o‘quvchilarni hayotiy faoliyat ko‘nikmasini shakllantirishi	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo‘rayevna, Kurbanov Azimjon Jo‘raboy o‘g‘li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari	316
Saypiddinov Shukurullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o‘g‘li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O‘zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o‘zgarish tendensiyalari va istiqbollari	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o‘g‘li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o‘rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta’rifiy tahlil	336
Bakirov Qobiljon Mamatyusupovich	
Bandlikni ta’minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg‘ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi: panel regressiya tahlili	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O‘zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o‘g‘li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish	380
G‘aniev Elyor Sobirjonovich	
O‘zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishning ahamiyati	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	

The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region	392
Ospanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрохжон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньскайлиевич	

The impact of tourism on the economy of Uzbekistan	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlarini	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinov Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish	631
Xamdorov Eldor Toshmurovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амаль Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish	666
Mardonova Shoxsanam Baxodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан)	687
С.Э. Холмуратов	

Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	
Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi.....	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar.....	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi.....	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari.....	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari.....	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации.....	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish.....	848
Xodjanijazov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlarini va o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	

Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarini shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Ilxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	
Yashil iqtisodiyot – barqaror taraqqiyotga olib boruvchi yo'l.....	925
Xalilova Aziza Rustamovna	
Научно-теоретические основы экономической и эколого-экономической эффективности предприятий горнодобывающей промышленности.....	930
Раматов Зафарбек Жуманиязович	
Xitoyda eksport faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.....	938
D.E.Qarshiev	
Kichik sanoat zonalarida investitsion jozibadorlikni oshirishni investitsion faollikka ta'siri.....	943
Mannapova Shaxnoza Elshodovna	
Mahalla institutining samaradorligi tahlili: so'rovnomaga yondashuvi	947
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Формирование человеческого капитала в условиях демографических изменений: опыт и перспективы для узбекистана.....	955
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Farmasevtika kompaniyalari raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalaridan foydalanish yo'nalishlari	962
Vaxrombek Bobojonov	
“Hududlarda sug'urtaga bo'lgan talabning ekonometrik tahlili”	967
Bekberganova Mohira Ravshonbekovna	
O'zbekiston va xalqaro amaliyotda raqamli marketing vositalaridan foydalanish: muammolar va yechimlar	973
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
Условия эксплуатации и экологическая безопасность автотранспортной системы на основе энергосберегающих технологий	978
Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanishda xorijiy tajribalarni qo'llash.....	982
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	

Buxgalteriya hisobining samaradorligini oshirish yo'llarida zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar	987
Sattorov Mirjahon	
Особенности маркетинговых стратегий в условиях ограниченных ресурсов и узкой потребительской аудитории	991
Дебердиев Анвар	
DEbitorlik va kreditorlik qarzlari auditini rejalashtirish masalalari.....	995
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li, Ibragimova Iroda Rashid qizi	
Инвестиционная программа узбекистана по привлечению иностранных инвестиций	1000
Камилова Наргиза Абдукажоровна, Бекмуратов Шухрат Даулетмуратович	
Turistik mahsulotni shakllantirishda turistlar hayoti xavfsizligini ta'minlash.....	1005
Rahmonov Siyovush Turob o'g'li	
Uglerodsiz energiyaga o'tishda o'zbekistonning yashil strategiya yo'l xaritasining integratsiyasi va ta'siri.....	1011
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Цифровая устойчивость регионов: применение аналитики больших данных для оценки и управления экологическими рисками	1016
Маликов Шохрух Шокирович, Камалов Шухрат Камалович	
Разработка риск-ориентированной модели внутреннего контроля предприятия на этапе планирования налогов в условиях дистанционного налогового мониторинга	1024
Галеева Н.Н., Э.А.Халикова, Абдусаломова Гулчеҳра Мирзо қизи	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца	1029
Мухаммадиева Лола Атамуратовна	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda monetar omillardan samarali foydalanish yo'nalishlari.....	1036
Uskenbaeva Dilnoza Voxodir qizi	
Факторы повышения эффективности управления в государственном секторе.....	1043
Махмудова Севара Улугбековна	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati	1048
Rajabbaeva Dildora Zakirovna, Aripova Aziza Alisherovna	
Boshqaruv jarayonlarini tashkil etishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1053
Jo'rayeva Niginaxonim Xursand qizi	
Jahonda eksportni qo'llab-quvvatlash amaliyoti.....	1057
Xudoynazarov Sherzod Ismoilovich	
Raqamli moliyaviy texnologiyalarni korxonada darajasida joriy etish orqali moliyaviy barqarorlikka erishish strategiyasi	1063
Soibov Nozimbek Faxridin o'g'li	
Применение методов PMBOK в управлении рисками проектов	1070
Гулираъно Носирова Абдулазиз қизи	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda aholi farovonligining o'rni va ahamiyati	1073
Bobaev Isroiljon Abdinabievich	
Вопросы инновационных инвестиций в контексте международной экономической интеграции	1078
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
Yashil iqtisodiyotga o'tishning nazariy va amaliy jihatlari hamda tendensiyalari.....	1083
Samiyev Abdurashid Qaxramonovich, Shermuxammedov Begzodjon Usmonovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar samaradorligini ta'minlash yo'llari.....	1087
Nazarov Qilich Xolmuradovich	
Improving the organizational and economic mechanisms for the development of tourism in the republic of karakalpakstan	1092
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich	
O'zbekistonda tumanlar barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash yo'llari (Surxondaryo viloyati misolida).....	1097
Qosimova Nodira Saidovna	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosi sifatida innovatsiyalar.....	1102
Azizova Maliha Farrux qizi	

INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHNING ASOSI SIFATIDA INNOVATSIYALAR

Azizova Maliha Farrux qizi

ORCID: 0009-0003-2000-8130

O'zMU "Makroiqtisodiyot" kafedrası

tayanch doktoranti

abdugafurovamaliha@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishda innovatsiyalarning tutgan o'рни va ahamiyati tahlil qilingan. Innovatsiya tushunchasining nazariy asoslari, uning ichki va tashqi manbalari, innovatsion jarayonning xususiyatlari hamda milliy innovatsion tizimlar modeli doirasidagi yondashuvlar ko'rib chiqilgan. Shuningdek, O'zbekistonda innovatsiyalarni joriy etishdagi muammolar va imkoniyatlar muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot, milliy innovatsion tizim, texnologik taraqqiyot, iqtisodiy o'sish, R&D, ijtimoiy adolat, strategiya.

Abstract: This article analyzes the role and importance of innovations in shaping an innovative economy. It explores the theoretical foundations of the concept of innovation, its internal and external sources, the features of the innovation process, and approaches within the framework of national innovation system models. The paper also discusses the challenges and opportunities of implementing innovations in Uzbekistan.

Key words: Innovation, innovative economy, national innovation system, technological development, economic growth, R&D, social justice, strategy.

Аннотация: В данной статье проанализирована роль и значение инноваций в формировании инновационной экономики. Рассмотрены теоретические основы понятия "инновация", её внутренние и внешние источники, особенности инновационного процесса, а также подходы в рамках модели национальной инновационной системы. Кроме того, обсуждены проблемы и возможности внедрения инноваций в Узбекистане.

Ключевые слова: Инновация, инновационная экономика, национальная инновационная система, технологическое развитие, экономический рост, НИОКР, социальная справедливость, стратегия.

KIRISH

O'zbekiston so'nggi yillarda barqaror iqtisodiy o'sishni namoyish etmoqda, bu esa ko'p jihatdan mamlakatda olib borilayotgan faol innovatsion siyosat bilan bevosita bog'liqdir. Davlat sanoatni izchil modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va yuqori texnologiyalar sohasini jadal rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

"Raqamli O'zbekiston – 2030" davlat dasturi innovatsiyalar uchun qulay ekotizimni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lib, ushbu dastur doirasida texnologik klasterlarni rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish va startup loyihalarni qo'llab-quvvatlash asosiy yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Shunga qaramay, mavjud salmoqli yutuqlarga parallel ravishda, O'zbekiston qator muammolar bilan ham duch kelmoqda. Xususan, ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalarga (R&D) sarmoya hajmining yetarli emasligi, biznes tuzilmalari hamda ilmiy muassasalar o'rtasidagi hamkorlikning zaifligi, innovatsiyalarni tijoratlashtirishning samarali mexanizmlarining hali to'liq shakllanmagani bu boradagi dolzarb masalalardandir.

Mazkur sharoitda, innovatsion rivojlanishning nazariy va uslubiy asoslarini chuqur o'rganish va tahlil qilish O'zbekistonning zamonaviy, raqobatbardosh iqtisodiyotini barpo etishda muhim strategik ahamiyat kasb etadi.

Innovatsiyalar bugungi kunda zamonaviy iqtisodiyotni rivojlantirishning poydevori bo'lib, ular texnologik taraqqiyot, mehnat unumdorligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi. Ko'plab olimlar innovatsiyalarning iqtisodiy tizimlarga ta'sirini nazariy va empirik jihatdan tadqiq qilib, ularning milliy hamda mintaqaviy darajada ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda hal qiluvchi rol o'ynashini asoslab berganlar.

Innovatsiyalarning nazariy asoslarini chuqur o'rganish esa iqtisodiy tuzilmalar doirasida texnologik yutuqlarga xizmat qiluvchi samarali boshqaruv mexanizmlarini shakllantirishda katta ahamiyatga egadir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu maqolada, asosan, kontent tahlil (content analysis) metodi qo'llanilgan bo'lib, Downs & Mohr (1976), Kline & Rosenberg (1986), Lundvall (1992), Drucker (1998), Kahn (2018) kabi mualliflarning ilmiy ishlari chuqur o'rganilgan. Tadqiqot davomida qiyosiy tahlil (comparative analysis) yondashuvi asosida turli innovatsiya modellari o'zaro solishtirilib, ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlangan.

Bundan tashqari, O'zbekiston sharoitida yuzaga kelayotgan innovatsion jarayonlar mavjud holatlar asosida tahlil qilinib, real ma'lumotlarga tayangan holda ilmiy asoslangan xulosalar chiqarilgan. Bu yondashuv O'zbekistonning innovatsion rivojlanish salohiyatini baholash va tegishli strategik yo'nalishlarni belgilashda muhim vosita bo'lib xizmat qilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsiyalar to'g'risidagi turli nazariy yondashuvlar tahlil qilinib, ular orasida chiziqli va nochiziqli modellar, endogen o'sish nazariyalari, shuningdek, interaktiv ta'lim (learning-by-interacting) qarashlari alohida o'rin egalladi.

Innovatsiya manbalari ichki va tashqi omillarga ajratildi. P. Drucker (1998) ta'kidlaganidek, kutilmagan muvaffaqiyatlar, jarayon ehtiyojlari, demografik o'zgarishlar hamda yangi bilimlar innovatsiyaning asosiy turtkilari sifatida namoyan bo'ladi.

Innovatsiyalar nazariy jihatdan uch xil ko'rinishda shakllantirildi: natija, jarayon va fikrlash tarzi (Kahn, 2018). Ushbu yondashuvlar innovatsiyaga nisbatan kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Innovatsiya tushunchasi jadval orqali tizimlashtirilib, uning ko'p qirrali mohiyati har tomonlama yoritib berildi.

O'zbekistonda innovatsion siyosat mavjud bo'lishiga qaramay, uning amalga oshirish darajasi hozircha samaradorlik nuqtayi nazaridan past baholanmoqda. Bu holat, asosan, R&D (ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari) sohasiga investitsiyalarning yetarli emasligi hamda xususiy sektor ishtirokining cheklanganligi bilan izohlanadi.

Downs & Mohr (1976) tadqiqoti innovatsiyalarni o'rganish bilan bog'liq asosiy konseptual muammolarni yoritadi va ularning murakkab tabiati hamda empirik natijalarning beqarorligini alohida ta'kidlaydi¹. Mualliflar bunday beqarorlikning asosiy sabablarini tahlil qilib, ularni quyidagicha izohlaydilar: innovatsiyalarning birlamchi xususiyatlaridagi farqlar, omillar o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir, ekologik xulosalarning noaniqligi va innovatsiyalarni o'lchash usullarining o'zgaruvchanligi. Ushbu omillar natijasida innovatsion faoliyatni barqaror tarzda baholash murakkablashadi va empirik natijalar o'zgaruvchanlik kasb etadi.

Kline va Rosenberg (1986) innovatsiyalarga tanqidiy yondashib, mavjud chiziqli innovatsion modelni shubha ostiga qo'yadi. Ular ishlab chiqish, ishlab chiqarish va tijoratlashtirish bosqichlarini qamrab olgan an'anaviy to'g'ridan-to'g'ri ketma-ketlik modelining hayotiyiligini savol ostida qo'yib, innovatsion jarayonlar murakkab, iterativ va tarmoqli xarakterga ega ekanini ta'kidlaydilar.² Mualliflarning ta'kidlashicha, innovatsiyalar o'z mohiyatiga ko'ra murakkab, noaniq va nochiziqli jarayonlardir. Ular ko'plab teskari aloqalarni, shuningdek texnologik yutuqlar va bozor ehtiyojlari o'rtasidagi doimiy o'zaro ta'sirni talab qiladi. Innovatsiyalarni chuqur anglash uchun ularni faqatgina yakuniy natija sifatida emas, balki kompleks ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida ko'rib chiqish zarur.

Lundvall, B. A. (1992) tomonidan yozilgan "Milliy innovatsion tizimlar: innovatsiyalar nazariyasi va interaktiv ta'lim" nomli tadqiqotda institutlar, sanoat korxonalarini va davlat siyosati o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sir tufayli innovatsiyalarning qanday shakllanishi tushuntirib beriladi. Ushbu yondashuv innovatsiyalarni interaktiv ta'lim va bilimlar almashinuvi natijasi sifatida talqin qilib, innovatsion jarayonlarga inqilobiy nazariy asos yaratadi.³ Innovatsion jarayonning an'anaviy chiziqli modellaridan farqli o'laroq, Lundvall (1992) uning tizimli hamda hamkorlikka asoslangan xususiyatini alohida ta'kidlaydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, kompaniyalar, universitetlar va davlat tashkilotlari doimiy o'rganish, moslashish va bilimlar almashinuvi jarayonlariga faol jalb etilishi lozim. Innovatsiyalar faqat bir tomonlama texnologik taraqqiyot emas, balki ko'p qirrali, o'zaro bog'liq va ijtimoiy-iqtisodiy omillar bilan chambarchas bog'liq jarayondir.

Piter Druker (1998) esa o'zining "Innovatsiya intizomi" nomli asarida innovatsiyalarni ijodkorlikning tartibsiz mahsuli sifatida emas, balki tahliliy yondashuv va strategik boshqaruv asosida shakllanuvchi tizimli va boshqariladigan faoliyat sifatida izohlaydi. Uning fikriga ko'ra, innovatsiya jarayoni – qat'iy rejalashtirilgan, maqsadli va institutsional muvofiqlashtirishni talab qiladigan boshqaruv strategiyasidir.⁴ U innovatsiyalar faqat

1 Downs Jr G. W., Mohr L. B. Conceptual issues in the study of innovation //Administrative science quarterly. – 1976. – C. 700-714.

2 Kline, S. J., Rosenberg, N., & Landau, R. (1986). The positive sum strategy: Harnessing technology for economic growth. Washington, DC: National Academy Press. DOI, 10, 612.

3 Lundvall, B. A. (1992). National systems of innovation: towards a theory of innovation and interactive learning (Vol. 242). Pinter: London.

4 Drucker, P. F. (1998). The discipline of innovation. Harvard business review, 76(6), 149-157.

ilhom yoki tasodifiy g'oya natijasi degan keng tarqalgan fikrni qat'iy rad etadi. Aksincha, innovatsiyalar – bu biznes va jamiyat uchun yangi imkoniyatlarni aniqlash hamda ulardan foydalanishga yo'l ochadigan izlanish, tadqiqot va tizimli yondashuvni talab qiladigan jarayondir.

Muallif innovatsiyalarning yetti asosiy manbaini ajratib ko'rsatadi. Ushbu manbalarni ichki (kompaniya yoki tarmoq ichida shakllanadigan) va tashqi (kengroq iqtisodiy hamda ijtimoiy kontekstda yuzaga keladigan) guruhlarga ajratish mumkin. Bunday tasnif innovatsiya strategiyalarini shakllantirishda nazariy asos va amaliy yo'nalishlarni aniqlashga xizmat qiladi.

1. Innovatsiyalarning ichki manbalari:

Kutilmagan muvaffaqiyatlar va muvaffaqiyatsizliklar – biznes yoki bozor sharoitidagi kutilmagan o'zgarishlar ko'pincha yangi yechimlar va strategiyalarni izlash uchun kuchli turtki bo'lib xizmat qiladi.

Kutilgan natijalar va voqelik o'rtasidagi nomuvofiqliklar – agar mavjud jarayonlar kutilgan samarani bermasa, bu holat innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurligi haqida muhim signal hisoblanadi.

Jarayon ehtiyojlari – biznes jarayonlarini takomillashtirish innovatsion o'sishga olib kelishi mumkin. Masalan, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish yoki operatsion tizimlarni optimallashtirish natijasida samaradorlik oshiriladi.

Tarmoq yoki bozor tuzilmasidagi o'zgarishlar – raqobat muhitining o'zgarishi kompaniyalardan yangi texnologiyalarni joriy etishni va strategik moslashuvchanlikni talab qiladi. Bunday sharoitda innovatsiyalar raqobatbardoshlikni ta'minlashda hal qiluvchi omil bo'lib qoladi.

2. Innovatsiyalarning tashqi manbalari:

Demografik o'zgarishlar – aholi soni, yosh tarkibi yoki turmush tarzidagi o'zgarishlar yangi ehtiyojlar va bozorlarning shakllanishiga sabab bo'ladi.

Idrok va ijtimoiy ongndagi o'zgarishlar – jamiyatdagi yangi qadriyatlar iste'molchilarning xulq-atvori va talabining o'zgarishiga olib keladi, bu esa biznesni moslashishga majbur qiladi.

Yangi bilimlar va ilmiy kashfiyotlar – yangi texnologiyalar va kashfiyotlarga asoslangan innovatsiyalar uzoq muddatli raqobatbardosh ustunliklarni⁵ shakllantiradi.

Kenneth B. Kahn (2018) tadqiqotida innovatsiyalarga keng qamrovli yondashuv taklif etiladi. Muallif innovatsiyalarni nafaqat yakuniy natija, balki jarayon va fikrlashning o'ziga xos turi sifatida ham talqin qiladi.⁶

Muallif uchta asosiy jihatni ajratib ko'rsatadi:

- innovatsiyalar – natija sifatida, ya'ni yangi mahsulotlar, xizmatlar yoki texnologiyalar ko'rinishida ifodalanadi;

- innovatsiyalar – jarayon sifatida, ya'ni izchil ilmiy-tadqiqot, ishlab chiqish, sinov va joriy etish bosqichlaridan iborat tizimli faoliyatni anglatadi;

- innovatsiyalar – fikrlash tarzi sifatida, ya'ni yangilikka intilish, mavjud muammolarga noodatij yondashuv va ijodiy qarorlar qabul qilish asosidagi yondashuvni bildiradi.

Jadval. Innovatsiya tushunchasi⁷

Element	Strategik fokus	Strategik masala	Muhim jihatlar
Innovatsiyalar natija sifatida	Maqsad	Siz nimaga erishmoqchisiz?	<ul style="list-style-type: none"> • Mahsulot innovatsiyalari • Jarayonli innovatsiyalar • Marketing innovatsiyalari • Biznes modeli innovatsiyalari • Ta'minot zanjiri innovatsiyalari • Tashkiliy innovatsiyalar
Innovatsiyalar jarayon sifatida	Yo'llar va Vositalar	Siz buni qanday amalga oshirmoqchisiz?	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatsiya jarayoni • Mahsulotni ishlab chiqish jarayoni
Innovatsiyalar tafakkur tarzi sifatida	Holat	«Nima» va «qanday» savollariga tayyor bo'lish uchun nimalar singdirilishi va mustahkamlanishi kerak?	<ul style="list-style-type: none"> • Individual fikrlash • Tashkiliy madaniyat

5 Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university–industry–government relations //Research policy. – 2000. – T. 29. – №. 2. – C. 109-123.

6 Kahn, K. B. (2018). Understanding innovation. Business horizons, 61(3), 453-460.

7 Kahn, K. B. (2018). Understanding innovation. Business horizons, 61(3), 453-460.

Iqtisodiy o'sish va innovatsiyalar o'rtasidagi bog'liqlik endogen o'sish modellari doirasida keng o'rganilgan. Cvetanović va Novaković (2019–yil) innovatsiyalarni, ayniqsa bilimlarni tijoratlashtirish jarayonini, uzoq muddatli iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida ta'kidlaydilar⁸. Texnologik taraqqiyotni tashqi omil sifatida ko'radigan an'anaviy neoklassik o'sish modelidan farqli o'laroq, endogen o'sish nazariyasi innovatsiyalarni inson kapitali, tadqiqot va ishlanmalarga sarmoyalar hamda bilimlar tarqalishi orqali ta'minlanadigan ichki mexanizm sifatida ko'rib chiqadi. Bundan tashqari, Papaioannou (2024–yil) inklyuziv iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlash uchun rivojlanish va innovatsiya nazariyalari ijtimoiy adolat nuqtayi nazaridan birlashtirilishi lozim, deb hisoblaydi.⁹

Innovatsiyalar zamonaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Innovatsion jarayonlar bir qator tashkilotlar – davlat, xususiy biznes va universitetlar o'rtasidagi uzviy hamkorlikni talab qiladi. Innovatsion ekotizimlarni shakllantirish, ta'lim tizimini bozor ehtiyojlari bilan moslashtirish hamda ilmiy natijalarni tijoratlashtirishda tizimli yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonning amaldagi holati shuni ko'rsatadiki, institutsional islohotlarni chuqurlashtirish, ayniqsa huquqiy va moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarurdir. Shu bilan birga, davlatning innovatsion siyosatini xususiy sektor tashabbuslari bilan uyg'unlashtirish – kelgusida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omili bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, milliy iqtisodiyotlar tarixi ko'p jihatdan innovatsiyalar tarixidir. Yangi texnologiyalarni rivojlantirgan hamda ilg'or g'oyalarga sarmoya kiritgan mamlakatlar hozirda ham gullab-yashnashda davom etmoqda, aksincha, bu borada ortda qolayotgan mamlakatlar o'z mavqeini yo'qotish xavfi ostida qolmoqda. Dalillardan ko'rinib turibdiki, innovatsiyalar nafaqat iqtisodiy rivojlanish omili, balki millatlar kelajagini shakllantiruvchi strategik harakatlantiruvchi kuch ekanini ishonch bilan tasdiqlash mumkin. Bunday sharoitda innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish, R&D (ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari) sarmoyalarini oshirish, ta'lim hamda tadqiqot muassasalarining biznes bilan integratsiyasini kuchaytirish asosiy ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi. Ayniqsa, innovatsion madaniyatni shakllantirish va innovatsiyalarga ochiq tafakkurni rivojlantirish – jamiyatning barcha qatlamlari uchun dolzarb vazifa hisoblanadi. Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, innovatsiyalarning iqtisodiyotga ta'siri, eng avvalo, ularni amaliy joriy etish, tijoratlashtirish va jamiyat ehtiyojlariga moslashtirish darajasiga bog'liqdir. Bu esa faqat davlat siyosatini emas, balki xususiy sektorning ham innovatsion jarayonlarda faol ishtirokini taqozo etadi.¹⁰

Kelgusida siyosatchilar va biznes rahbarlarining asosiy vazifasi – ijodkorlik, tadqiqot va hamkorlik rivojlanadigan, barcha uchun barqaror va farovon kelajakni ta'minlaydigan innovatsion muhitni yaratishdan iborat bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Downs Jr G. W., Mohr L. B. Conceptual issues in the study of innovation //Administrative science quarterly. – 1976. – C. 700-714.
2. Kline, S. J., Rosenberg, N., & Landau, R. (1986). The positive sum strategy: Harnessing technology for economic growth. Washington, DC: National Academy Press. DOI, 10, 612.
3. Lundvall, B. A. (1992). National systems of innovation: towards a theory of innovation and interactive learning (Vol. 242). Pinter: London.
4. Drucker, P. F. (1998). The discipline of innovation. Harvard business review, 76(6), 149-157.
5. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university–industry–government relations //Research policy. – 2000. – T. 29. – №. 2. – C. 109-123.
6. Kahn, K. B. (2018). Understanding innovation. Business horizons, 61(3), 453-460.
7. Kahn, K. B. (2018). Understanding innovation. Business horizons, 61(3), 453-460.
8. Cvetanović S., Novaković I. Commercialization of knowledge into innovation in theory of economic growth and development //KNOWLEDGE-International Journal. – 2019. – T. 33. – №. 1. – C. 15-20.
9. Papaioannou T. Bridging the gulf between development theory and innovation theory: The Imperative of relational justice //Forum for Development Studies. – Routledge, 2024. – T. 51. – №. 3. – C. 411-438.
10. World Bank (2021). *Innovation Policy Platform: Fostering Innovation for Productivity and Growth*.

8 Cvetanović S., Novaković I. Commercialization of knowledge into innovation in theory of economic growth and development // KNOWLEDGE-International Journal. – 2019. – T. 33. – №. 1. – C. 15-20.

9 Papaioannou T. Bridging the gulf between development theory and innovation theory: The Imperative of relational justice //Forum for Development Studies. – Routledge, 2024. – T. 51. – №. 3. – C. 411-438.

10 World Bank (2021). *Innovation Policy Platform: Fostering Innovation for Productivity and Growth*

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>